HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת תנאי היא דתניא [א] [א]כל חייבי טבילות טובלין כדרכן ביום הכפורים נדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יוה"כ בעל קרי טובל והולך עד המנחה רבי יוסי אומר כל היום כולו ורמינהו [ב]הזב והזבה המצורע והמצורעת ובועל נדה וטמא מת טובלין כדרכן ביוה"כ נדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יוה"כ בעל קרי טובל והולך כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול לא קשיא הא דצלי תפלת נעילה הא דלא צלי אי דצלי מאי טעמייהו דרבנן קא סברי רבנן טבילה בזמנה מצוה מכלל דר' יוסי סבר לאו מצוה והתניא [ג] [ב]הרי שהיה שם כתוב על בשרו ה"ז לא ירחץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת נזדמנה לו טבילת מצוה כורך עליו גמי ויורד וטובל רבי יוסי אומר יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף וקי"ל דבטבילה בזמנה מצוה פליגי ההיא רבי יוסי בר יהודה היא דתניא [ד]ר' יוסי בר יהודה אומר דיה לטבילה שתהא באחרונה [ג]ת"ר הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ולערב ישפשף לערב מאי דהוה הוה אלא אימא מבערב ישפשף (קא סבר מצוה לשפשף) [ה]תני תנא קמיה דרב נחמן הרואה קרי ביוה"כ עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין [ו]מאי סדורין סדורין לימחל תנא דבי רבי ישמעאל [ד]הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא אמר רב נחמן בר יצחק תדע שכל העולם כולו רעב והוא שבע כי אתא רב דימי אמר מפיש חיי סגי ומסגי:

הדרן עלך יום הכפורים
וסליקא לה מסכת יומא

תנאי היא. אי פטרה נעילה את של ערבית אי לא: הכי גרסינן בתוספתא [ז] **כל חייבי טבילות טובלין כדרכן ביום הכפורים הנדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יוה"כ: בעל קרי.** שאסור בדברי תורה כדקיימא לן [ח] (ב"ק דף פב.) עזרא תיקן טבילה לבעלי קריין: **טובל והולך עד המנחה.** אם אירע לו קרי קודם לכן טובל כדי שיוכל להתפלל תפלת המנחה אבל ראה קרי מן המנחה ולמעלה אין מותר לטבול אלא ימתין עד שתחשך ויטבול דסבירא להו לרבנן דתפלת נעילה בלילה ולדידהו פוטרת את של ערבית כדרב והא דקתני אינה פוטרת ר' יוסי היא דאמר כל היום מותר לטבול ואפילו ראה קרי לאחר תפלת המנחה טובל ביום כדי להתפלל תפלת נעילה אלמא קסבר תפלת נעילה אין זמנה בלילה ולדידיה אינה פוטרת את של ערבית: **ה"ג בתוספתא הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובועל נדה וטמא מת טובלין כדרכן ביוה"כ נדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יום הכפורים בעל קרי טובל והולך כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול.** קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי ורבנן אדרבנן: **לא קשיא.** הא דאמר ר' יוסי הכא מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול: **בדצלי תפלת נעילה.** ביום קודם שראה קרי והא דאמרינן לעיל כל היום בדלא צלי תפלת נעילה כשראה הקרי: **אי דצלי מאי** (א) **טעמא דרבנן.** דמתניתא בתרייתא דאמרי כל היום: **קא סברי טבילה בזמנה מצוה.** וזמנה ביום הוא דכתיב (דברים כג) והיה לפנות ערב ירחץ הלכך דחיא רחיצה דיום הכפורים ולאו היינו הך רבנן דלעיל ותרתי פלוגתא נינהו במתני' קמייתא פליגי בזמן תפלת נעילה דלרבנן בלילה ולר' יוסי ביום ורבנן דהתם סבירא להו טבילה בזמנה לאו מצוה דתדחה יום הכפורים ובמתניתא בתרייתא פליגי בטבילה בזמנה מצוה: **לא ירחוץ.** שלא ימחוק את השם: **כורך עליו גמי.** להגין עליו משטף המים: **וקיימא לן.** במסכת שבת (ב) דבטבילה בזמנה מצוה פליגי דלרבנן טבילה בזמנה לאו מצוה ואם אין לו גמי ימתין עד למחר ויבקשנו: **ההיא.** דאמרי' לעיל ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול עד שתחשך דטבילה בזמנה לאו מצוה ר' יוסי בר יהודה היא: **דיה לטבילה שתהא באחרונה.** ברייתא היא דמייתינן לה במסכת נדה בגמרא דהמפלת (דף כט:) האשה שילתה מלאה ובאת ריקנית והביאה לפנינו שלשה שבועים טהורים ועשרה שבועים אחד טמא ואחד טהור משמשת אור לשלשים וחמש ומטבילין אותה תשעים וחמש טבילות דברי ב"ש וב"ה אומרים שלשים וחמש וכולהו מפרש להו התם וטעמא משום טבילה בזמנה מצוה רבי יוסי בר יהודה אומר דיה לטבילה שתהא באחרונה דטבילה בזמנה לאו מצוה ור' יוסי דגמי הוא ר' יוסי בן חלפתא: **ולערב ישפשף.** ° משום חציצה: **לערב ס"ד.** מכי טביל וסליק מאי מהני ליה שפשוף חציצה דהואי הואי: **אימא מבערב.** דאתמול ישפשף כל אדם עצמו בחמין שאם יראה קרי למחר יכול לטבול בלא חציצה: **הרואה קרי ביוה"כ.** ולא במתכוין: **עונותיו מחולין.** סימן טוב הוא זה יראה זרע ויאריך ימים: **ידאג כל השנה כולה.** שמא לא קיבלו תעניתו והשביעוהו במה שבידם להשביעו כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו: **ואם עלתה לו שנה.** שלא מת מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגיעו עליו ובן עולם הבא הוא: **תדע שהרי כל העולם רעב.** מתשמיש והוא שבע ולא נתענה בזאת ושלא מדעתו השביעוהו ואעפ"כ עלתה לו שנה יש לדעת שצדיק גמור הוא: **מפיש חיי.** זה שראה קרי ביום הכפורים: **סגי ומסגי.** בבנים ובני בנים שכך הסימן יראה זרע יאריך ימים (ישעיה נג):

הדרן עלך יום הכפרים וסליקא לה מסכת יומא

מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. הקשה רבינו יעקב מאורליינ"ש ונכלליה מכלל כדאמרי' בתפלת השחר (ברכות דף כט.) כל השנה כולה מתפלל הביננו חוץ ממוצאי שבת שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת ופריך ונכלליה מכלל קשיא ותירץ ר"י דהתם דכל השנה מתפלל הביננו משום הבדלה לא היה לו לשנות הסדר כיון דאפשר לכוללו אבל הכא דסבירא ליה דכל השנה מתפלל שמונה עשרה שלימות בטעם כל דהו אין לשנות הסדר ולהכי במוצאי שבת מתפלל שמונה עשרה שלימות מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת:

אי דצלי מאי טעמא דרבנן. תימה לי אי מוקמינן נמי בדלא צלי תיקשי לך מאי טעמא דרבנן הא לעיל אמרי רבנן דרבי יוסי דוקא עד המנחה אע"ג דלא צלי ואם כן תיקשי דרבנן אדרבנן ולפי המסקנא דמוקמינן להא כרבי יוסי בר' יהודה ניחא שאין להקשות מדרבנן דרבי יוסי בר יהודה לרבנן דרבי יוסי בן חלפתא אבל למאי דס"ד השתא דתרוייהו רבי יוסי בן חלפתא תקשי דרבנן אדרבנן ונראה לי אי אמרת בשלמא אידי ואידי דלא צלי אז לא תיקשי לך דרבנן אדרבנן דאיכא למימר תפלת נעילה נתקנה כך להתפלל אותה או ביום מן המנחה ולמעלה או בלילה כמו שירצה והא דקאמרי' לעיל עד המנחה ותו לא כשדעתו להתפלל אותה בלילה והא דאמר הכא כל היום כשהוא רוצה להתפלל ביום כדי שיהא מזומן לסעודה בתחלת הלילה ואע"פ שיכול להמתין עד הלילה ולהתפלל התירו לו לטבול ביום הכפורים ולהתפלל כי לא אסרו אלא רחיצה של תענוג אבל בשביל תפלה וגם כדי שיהא מזומן לסעודה בתחלת הלילה מותר לטבול ולהתפלל אותה ביום אבל כיון דמוקמינן לה בדצלי מאי טעמא דרבנן:

קסברי טבילה בזמנה מצוה. תימה לי דה"מ לאקשויי מדרבנן דלעיל אדרבנן דהכא דלעיל אמרי אע"ג דלא צלי אינו טובל מן המנחה ולמעלה והכא אמרי אפי' צלי כבר טובל וי"ל דאיכא למימר דההיא דלעיל דקאמר עד המנחה ה"פ בשביל התפלה אינו צריך לטבול אלא עד המנחה ואתא לאשמועינן דתפלת נעילה בלילה מיהו משום טבילה בזמנה מצוה יש לו לטבול ונפקא מינה היכא דאניס ולא מצי טביל ביום לא יבטל בזה תפלת נעילה ולר' יוסי אי לא מצי טביל ביום לא יתפלל כלל תפלת נעילה:

מכלל דרבי יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה. הא דלא פריך נמי מדרבנן דסברי מצוה וברייתא דמייתי סבירא להו לאו מצוה י"ל דלעיל אמרי מצוה ואין לעבור זמנה במזיד ובמתכוין ולהכי סבירא להו דטובל מן המנחה ולמעלה אבל במה שהן אומרים שיש להן לחזור אחר גמי בזה לא תדחה בודאי הטבילה ועוד מפני כבוד השם אבל מר' יוסי פריך מכל שכן:

מפיש חיי סגי ומסגי. ורמז לדבר יראה זרע יאריך ימים:

הדרן עלך יום הכפורים וסליקא לה מסכת יומא

מסורת הש"ס

א) [לעיל ו. ע"ש], ב) שבת קכא. לעיל ו: [תוספתא פ"ד ה"ז ע"ש], ג) שבת קכ: לעיל ח., ד) [שבת קכא. נדה כט:], ה) בע"י איתא דבורי תנא קמי' דרב נחמן עם תנא דבי ר' ישמעאל בחילוף, ו) [ברכות מז.], ז) [פ"ד ה"ז], ח) [ברכות כב:],

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"א מהלכות מקואות הלכה ו ופ"ג מהל' שביתת עשור הלכה ב ג ופ"ד מהל' א"ב הל' ו סמג עשין רמג טוש"ע או"ח סי' תקנד סעיף ח וסימן תריג סעיף יא יב וטור ש"ע י"ד סי' קנז סעיף ג וסי' שפא סעיף ה:

קח ב מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הל' ו סמג לאוין ו:

קט ג (מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הל"ג טוש"ע או"ח סי' תריג סעיף יא):

קי ד טוש"ע או"ח סי' תרטו סעיף ב:

רבינו חננאל

מפני שצריך למימר הבדלה בחונן הדעת. ומשני תנאי היא, דתניא כל חייבי טבילות טבילתן [ביום נדה ויולדת טבילתן] בלילה, בעל קרי טובל והולך עד המנחה, ור' יוסי אומר כל היום. פיר' תנא קמא דתני עד המנחה קסבר אין שם תפלת ערבית. ור' יוסי דתני כל היום קסבר צריך עדיין להתפלל תפלת ערבית. איני דר' יוסי כל היום אמר, והתנינן הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובועל נידה וטמא מת טבילתן ביום נידה ויולדת טבילתן בלילה, בעל קרי טובל והולך כל היום כולו. ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה שוב אינו צריך. ושנינן הא דתני כל היום בדלא צלי עדיין, והא דתני מן המנחה אינו צריך בדצלי. ואקשינן ואי צלי מאי טעמא (דרבא) [דרבנן] דתני כל היום, ושנינן משום דקסברי טבילה בזמנה מצוה. ואקשינן מכלל דר' יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא, והתניא מי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת, נזדמנה לו טבילת מצוה כורך עליו גמי או סמרטוט וטובל (דמצוה) [דאסור] לשפשף. [ר' יוסי אומר יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף] ואי איכא גמי כולי, אלמא לא פליגי דכורך גמי ואח"כ טובל, כי פליגי להדורי [ו]אייתויי, ר' יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה ולא שבקינן מצוה ומהדרינן אגמי, ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה היא, ומהדר עד דמשכח גמי. ושנינן ההיא דתני מן המנחה ולמעלה אינו צריך ליטבול דטבילה בזמנה לאו מצוה היא, ר' יוסי בר' יהודה היא, דתני בענין טועה שא' [ב"ש] מטבילין צ[ה] טבילות, אמר הוא דייה לטבילה שתהא באחרונה. ת"ר הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ועודנו השכבת זרע לח. ואם מבערב ישפשף. פי', אם ראה קרי בלילה ויבש שכבת זרע על בשרו, צריך לשפשף בשרו שלא ישאר על גופו. תנא דבי רבי ר' ישמעאל הרואה קרי ביום הכפורים עונותיו סדורין לימחל וידאג כל השנה, אם ניצל אותה שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מפיש חיי סגי ומסגי. הדרן עלך

יום הכפורים

[קונטרס אחרון] בתלמוד ארץ ישראל במסכת ברכות בתחילת פרק תפלת השחר ובתעניות פרק (ג') [ד'] בג' פרקים הכהנים נושאים את כפיהן ד' פעמים ביום, אימתי תפלת נעילה רב אמר בנעילת שערי שמים, ר' יוחנן אמר בנעילת שערי היכל. מתניתין מסייעא לר' יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאין את כפיהם ד' פעמים ביום, בשחרית ובמוסף במנחה ובנעילת שערים, אית לך מימר נעילת שערי שמים [ביום]. אחוה דאימיה דרב אדא הוה צאיר גולתיה דרב בצומא רבא, א"ל רב כד תחמי שמשא בריש דיקלי את יהיב לי גולתי דנצלי תפלת נעילה. מחלפא שיטתיה דרב, תמן א' בנעילת שערי שמים,

רבינו חננאל (המשך)

וכא מצלי בנעילת שערי היכל. אמר ר' מתנאי על ידי דהוה רב מאריך בצלותיה סגין, הוה מגיע לנעילת שערי שמים ש"מ דכד הוי שמשא בריש דיקלי היא עת נעילת שערי היכל. וסלקא שמעתא דא שאין נעילה פוטרת של ערב. ויום הכפורים שחל להיות בשבת מזכיר של שבת בנעילה. וכן ראש חודש שחל להיות בתענית מזכיר של ראש חדש בנעילה. וכן שבת שחלה להיות בחנוכה מזכיר של חנוכה במוסף. ראש חדש שחל להיות בתענית היאך (קוראין בר"ח) [מזכיר הוא של ר"ח]. א"ר בא מה מצינו בכל מקום אומרה ברכה רביעית, אף הכא אומרה ברכה רביעית. וכן נפק עובדא (בההדה דרבה) [כההדא דר' אבא]. רבי ור' חייא בר אבא הוו מפקדי לאמורייהו אכריזו קמי צבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים. א"ר חנינא משכני ר' ישמעאל בר' יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כן נתפלל אבי של שבת בערב שבת. א"ר אמי ר' יוחנן פליג ולא הוה צריך מפלגא על הדא, שכן מוסיפין מחול על הקדש. ועוד סלקין חברייא מן ערב לצפורי ואמרי כבר שבת ר' חנינא בן דוסא בעירנו. ווידא אמרה דא דאמר ר' חנינא משכני ר' ישמעאל בר' יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כאן נתפלל אבי של מוצאי שבת בשבת, אף עליה לא הוה צריך מפלגא, דר' מפקד [ל]אבדן אמוריה אכריז קדמיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים. בר המרידי, בר מיחם דודי דאבא, שהן הסירות. **אמר רב** אסי אין משיחין על כוס של ברכה כי שקיל ליה לאלתר מברך. **בר קמצר** לא רצה ללמד על מעשה כתב, מאי מעשה הכתב (בן) שהיה נוטל ה' קולמוסין בה' אצבעותיו ואם היתה תיבה של ה' אותיות כותבה בבת אחת. **סליקא לה מסכת יומא.** שבח לבתר יהא והוה קמא. ברוך נותן ליעף עצמה. תתרומם שם יושב רומא. **יהא שמיה רבא לעלמי עלמא:**

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולערב ישפשף משום חציצה. עי' מג"א סי' עו ס"ק ז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אי דצלי מאי טעמייהו דרבנן: (ב) ד"ה וקיימא לן במס' שבת. נ"ב בפ' כל כתבי סוף דף קכ:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

שאינו חולק על תלמוד שלנו. והא דתניא בפרק תפלת השחר [שם] שכח ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים, (ו)אתיא שפיר כמאן דאמר תפלת ערבית רשות כי בחנם אין לו לבטלה. וניחא נמי הא דאמרינן פרק תפלת השחר [ל, ב] טעה ולא הזכיר ראש חודש אין מחזירין אותו לפי שאין בית דין מקדשין את החודש בלילה, הא לאו הכי מחזירין אותו כי בחנם אין לו לבטלה. אבל ה"ג פירש דכיון דהתפלל אותה שויה עליה חובה (והילכת') [והלכך] אי לאו טעמא לפי שאין בי"ד [כו'], מחזירין אותו. ואין נראה לרבינו דהא אמרינן בפ"ק דשבת [ט, ב] למ"ד תפלת ערבית רשות הני בבלאי כיון דשרא כו' הא לא שרא מטרחינן ליה אע"ג דלא התפלל כלל, וכי תימא כיון דהתפלל בשאר לילות שויה עליה חובה, אם כן למה הוצרך לתרץ בשמעתין לדברי האומר חובה קאמר, אפילו לדברי האומר רשות ניחא כיון דשויה עליה חובה בשאר לילות, על כן נראה כך כדפרישנא. מ"ר. ע"ב מעמוד קודם

שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. הקשה ה"ר יעקב דאורליי"ש דאמרינן בברכות פרק (אין עומדין) [תפלת השחר כט, ב] כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו [חוץ ממוצאי שבתות וימים טובים שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת, מתקיף לה מר זוטרא וניכלליה מכלל קשיא, ומאי קשיא ליה נימא דסבירא ליה כר' חנינא בן גמליאל דהכא דלית ליה שכוללה בהביננו אלא] (ולא) מתפלל י"ח שלימות. ואומר רבינו דהתם כיון שכל השנה רגיל בהביננו אין לו לשנות סידרו בשביל מוצאי שבת אלא ליכלליה, אבל הכא רגיל כל השנה להתפלל י"ח ולכך מתפלל גם עתה ולא ליכלול, ות"ח מקיל עליו לפי שיש לו להכין סעודה למוצאי [יום] הכפורים שהוא יו"ט כדפרישית לעיל. מ"ר. בועלי נדות וטמאי מת טובלין בדרכן ביום הכפורים. וא"ת מה מועיל טמא מת ביום הכפורים כיון שצריך הזאה. י"ל דמיירי שהזה עליו קטן או (עבד) [עבר] והזה, וטבילה שאחר הזאה מיירי הכא. אי נמי כגון שהזה מערב יום הכפורים [דבנזיר] פרק

MOZNAIM SHAS